

Saostus- ja umpikaivolietteid kuljetusjärjestelmä- tarkastelu

Sisällys

YHTEENVETO	3
Johdanto	3
Selvityksen aineistot	3
Jätelain 37 § edellytysten täytyminen	3
JÄTELAIN EDELLYTYSTEN TÄYTTYMINEN	4
Edellytys 1: Tarjolla on jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin (JTL 35 §)	4
Edellytys 2: Jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle.	5
Edellytys 3: Päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan.	5
SUUNNITELMAT	6
Kartoitus	6
Tiedottaminen	6
Hinnoittelu	6
Kilpailutus ja aikataulutus	6

YHTEENVETO

Johdanto

Sysmän kunta irtaantui Salpakierto Oy:stä syksyllä 2022, jonka jälkeen Sysmän kunta aloitti itsenäisesti jätehuoltopalveluiden järjestämisen. Sysmän kunnan alueella sako- ja umpikaivolietteen kuljetus on tällä hetkellä järjestetty kiinteistönhaltijan toimesta. Tämä tarkoittaa, että kiinteistön omistaja tai haltija tilaa lietteen kuljetuksen suoraan valitsemaltaan kuljetusyritykseltä. Sysmän kunnan toimialueella ei kuitenkaan ole aiemmin tehty varsinaista päätöstä sako- ja umpikaivolietteen kuljetusjärjestelmästä. Syksyllä 2024 Hämeen ELY-keskus kehotti Sysmän kunnan jätehuoltoviranomaista tekemään päätöksen vuoden 2025 loppuun mennessä. Sysmän kunnan alueen jätehuoltoviranomaisena toimii toimintaympäristövaliokunta.

Selvityksen aineistot

Vuonna 2022 aloitetun kartoituksen yhteydessä selvitettiin kunnan vesihuollon hyväksytyllä toiminta-alueella sekä toiminta-alueen välittömässä läheisyydessä olevien kiinteistöjen jätevesijärjestelmiä. Kunnan jätevesiverkostoon liittymättömien kiinteistöjen omistajille lähetettiin kirjeitse kysely. Kunnan tietoihin on kirjattu 23 vastausta, mutta tietoa lähetetyistä selvityspyynnöistä ei ole kirjattu.

Rekisteriä kiinteistöjen jätevesijärjestelmistä ei ole, joten jätevesijärjestelmien kartoitus tulee tehdä.

Jätelain 37 § edellytysten täyttyminen

Jätelain määrittämänä pääsääntönä on kunnan järjestämä ja kilpailuttama jätteenkuljetus (JL 36 §). Jätteenkuljetuksessa on kyse julkisesta välttämättömyyspalvelusta, jonka on toimittava kaikissa oloissa, kaikkina aikoina ja kaikilla alueilla.

Jätelakiin on jätetty mahdollisuus valita myös kiinteistönhaltijan järjestämä jätteenkuljetus, mikäli jätelain määrittämät edellytykset täyttyvät (JL 37 §).

Jätelain 37 §:ssä säädetty edellytykset eivät täyty kaikilta osin. Kiinteistönhaltijan järjestämä jätteenkuljetus toimii alueella.

Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus (JL 37 §)

1. Tarjolla on jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin (JL 35 §).
2. Jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle.
3. Päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan.

Kokonaisarvion perusteella lietteenkuljetuspalveluja on alueella tarjolla ollut kattavasti ja palvelu on pääosin toiminut luotettavasti. Järjestelmä tukee paikallisten yrittäjien toimintaedellytyksiä ja on säilynyt hallinnollisesti kevyenä sekä joustavana ratkaisuna.

Keskeisiksi haasteiksi nousevat kuitenkin valvonnan ja tiedonhallinnan puutteet, joiden vuoksi kaikkien kiinteistöjen lietteenkäsittelyä ei voida seurata kattavasti. Tämä muodostaa riskin jätehuollon toimivuudelle ja ympäristöturvallisuudelle. Lisäksi markkinoiden aiempi riippuvuus yhdestä toimijasta on osoittanut järjestelmän haavoittuvuuden.

Järjestelmän voidaan kokonaisuutena katsoa täyttävän jätelain 37 §:n edellytykset pääosin, mutta sen toimivuuden ja luotettavuuden varmistaminen edellyttäisi valvonnan tehostamista, tietopohjan parantamista ja palvelujen seurantaa.

JÄTELAIN EDELLYTYSTEN TÄYTTYMINEN

Edellytys 1: Tarjolla on jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin (JL 35 §)

Alueella toimii viisi lietteentyhjennyspalveluja tarjoavaa yritystä, joilla on tarvittavat luvat ja kalusto lietteiden asianmukaiseen käsittelyyn. Kiinteistönhaltijoilla on mahdollisuus kilpailuttaa palvelu, mikä on osaltaan pitänyt hinnat kohtuullisina ja palvelut syrjimättöminä. Palvelutarjonta on määrällisesti riittävä, ja palvelua on ollut pääsääntöisesti saatavilla koko alueella. Joitakin yksittäisiä viivästyksiä ja saatavuusongelmia on esiintynyt, mutta ne ovat olleet paikallisia ja painottuneet vuoteen 2024.

Erään toimijan markkina-asema oli vuosina 2023 ja 2024 hallitseva, ja yhtiön lietteenkuljetustoiminnan päättyminen Sysmän kunnan alueella vuoden 2024 lopussa paljasti järjestelmän haavoittuvuuden yksittäisen toimijan vetäytyessä markkinoilta.

Kunnan alueella on yhteensä noin 6000 asuinkiinteistöä, joista noin 2500 on vakituisen asumisen kiinteistöjä ja noin 3500 vapaa-ajan asumisen kiinteistöjä. Kunnan alueella on yhteensä 850 asuinkiinteistöä, jotka ovat liittyneet kunnan jätevesiverkostoon. Vuonna 2025 noin 750 kiinteistöä on tilannut lietteen tyhjennyspalvelun syyskuun loppuun mennessä, jonka aikana kunnan jätevedenpuhdistamolle on toimitettu yhteensä noin 4 500 tonnia lietettä.

Nämä luvut osoittavat, että merkittävä osa kunnan kiinteistöistä ei ole käyttänyt lietteentyhjennyspalvelua. Monien kiinteistöjen osalta ei siten ole tietoa jätevesijärjestelmistä tai niissä syntyvän lietteen käsittelystä.

Vuoden 2024 osalta erään toimijan tiedot eivät ole kirjautuneet SIIRTO-rekisteriin, minkä vuoksi tyhjennytävien kiinteistöjen määrästä ei ole tarkkaa tietoa. Asiasta on pyydetty selvitys urakoitsijalta.

Lietteet toimitetaan kunnan jätevedenpuhdistamolle, eikä kunnan tietoon ole tullut tapauksia, joissa lietettä olisi toimitettu muualle tai havaittu väärinkäytöksiä. Toisaalta valtaosan kiinteistöistä lietteenkäsittelystä ei ole luotettavaa tietoa, mikä muodostaa merkittävän riskin jätehuollon valvonnalle ja ympäristölle.

Edellytys 2: Jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle.

Kotitalouksien näkökulmasta lietteentyhjennyspalvelu on ollut pääosin kattavaa ja luotettavaa. Kunnan jäteneuvontaan on kuitenkin tullut yhteydenottoja asukkailta, jotka eivät ole olleet tietoisia siitä, keneltä lietteentyhjennyspalvelu tulisi tilata. Jäteneuvonta on pyrkinyt tukemaan asukkaita erityisesti tilanteissa, joissa aikaisempi palveluntarjoaja on lopettanut toimintansa tai asukkaat ovat olleet epävarmoja palvelujen saatavuudesta.

Alueella asuu runsaasti iäkkäämpää väestöä, ja rakennuskanta on osin vanhaa sekä osittain käyttämättömänä. Näissä olosuhteissa nykyinen järjestelmä on osoittautunut joustavaksi ja hallinnollisesti kevyeksi sekä asukkaiden että viranomaisten näkökulmasta.

Kunnalla ei ole ollut riittäviä resursseja seurata tai valvoa tyhjennysten toteutumista, eikä tyhjennysvelvoitteiden noudattamisesta ole kattavaa tietoa. Järjestelmä perustuu pitkälti toimijoiden ja kiinteistönhaltijoiden omaan ilmoitusvelvollisuuteen, mikä lisää riskiä siitä, että osa kiinteistöistä jättää lietteet tyhjentämättä tai toimittaa ne asianmukaisen käsittelyn ulkopuolelle.

Alueella ei ole havaittu haitallisia vaikutuksia ympäristöön, kuten valumavesiä, haju- tai meluhaittoja. Ympäristönsuojelu- ja terveystoimikunnalta ei ole tullut huomautuksia nykyisen järjestelmän toimivuudesta.

Jätevesilaitos ottaa vastaan lietteitä ainoastaan yrityksiltä, jotka on hyväksytty jäterekisteriin ja joilla on käytössään Siirto-asiakirja.

Kunnassa on aloitettu selvitykset viemäriverkostoon liittymättömistä kiinteistöistä vuonna 2022, ja tätä työtä jatketaan vuonna 2026 yhteistyössä ympäristönsuojelun kanssa. Selvitystyöhön on varattu määräraha tulevalle vuodelle, mikä mahdollistaa jätehuoltojärjestelmän kehittämisen edelleen.

Edellytys 3: Päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan.

Alueella toimivat lietteentyhjennyspalvelujen tarjoajat ovat pääosin paikallisia pienyrittäjiä, ja nykyinen järjestelmä tukee heidän toimintaedellytyksiään. Kiinteistönhaltijan järjestämä kuljetus osaltaan mahdollistaa pienempien yritysten toiminnan jatkuvuutta, mikä ei välttämättä olisi mahdollista keskitetyn kilpailutuksen piirissä.

Toisaalta kartoituksen jälkeen tyhjennettävien kiinteistöjen määrä tulee kasvamaan, mikä luo mahdollisuuden jakamaan kunnan tyhjennyttävät kohteet alueittain osiin, jolloin useampi yritys voi osallistua tulevaan kilpailutukseen.

Yritysten toiminta on ollut pääosin vakaata, ja kuljetusten järjestäminen on tukenut paikallista elinkeinorakennetta. Järjestelmän joustavuus on tarjonnut yrityksille mahdollisuuksia sopeutua paikallisiin olosuhteisiin ja kysynnän vaihteluihin.

Vuonna 2023 ja 2024 alueella toimi pääasiallisesti yksi toimija. Yhtiön toiminnan äkillinen lopettamispäätös aiheutti asukkaissa epävarmuutta, sillä osa heistä oli mieltänyt kyseisen toimijan lietteenkuljetuksen kunnan järjestämäksi palveluksi. Toimijan lietteenkuljetustoiminnan päättyminen

kunnan alueella vuoden 2024 lopussa synnytti kuitenkin alueelle uusia toimijoita, mikä on lisännyt kilpailua ja parantanut palvelujen saatavuutta.

SUUNNITELMAT

Kartoitus

Vuonna 2022 aloitettua ja kesken jäänyttä kartoitustyötä jatketaan vuoden 2025 lopusta alkaen. Työryhmä kokoontui ensimmäisen kerran marraskuussa 2025, jossa päätettiin kokoontua jatkossa alustavasti kerran kuussa. Kartoituksen yhteydessä avataan sähköinen kysely, jolla kerätään tiedot kiinteistöjen jätevesijärjestelmistä, säiliöiden koosta ja sijainnista sekä kiinteistölle johtavasta tiestä.

Niille asiakkaille, jotka eivät vastaa sähköiseen kyselyyn, lähetetään kyselyt järjestelmistä kirjeitse (2 kpl). Valvovalle viranomaiselle toimitetaan tieto niistä kiinteistöistä, jotka eivät ole täyttäneet sähköistä kyselyä eivätkä vastanneet kunnan kirjeitse lähettämiin kyselyihin.

Tiedottaminen

Tiedottaminen toteutetaan kattavasti. Kuljetuspäätöksestä ja sen perusteista tiedotetaan julkisesti, ja asiasta laaditaan kuulutus. Viestintää toteutetaan säännöllisesti ja useissa eri kanavissa: kunnan verkkosivuilla, kunnan sosiaalisen median kanavissa, SYKUTI- tiedotteissa, Sysmä-oppaassa 2027 sekä vuoden 2027 Sysmän vuosi -kalenterissa.

Hinnoittelu

Jätehuoltomääräykset ja taksa päivitetään vuonna 2026. Hinnoittelussa otetaan huomioon myös hankalasti saavutettavat kiinteistöt.

Kilpailutus ja aikataulutus

Jätevesijärjestelmien kartoitustyö sekä alustavan tyhjennyskohteiden tiedonkeruun valmistelu ajoitetaan vuosille 2026–2028.

Päädyttäessä kunnan järjestämään lietteenkuljetukseen, on lainsäädännön mukaan päätöksessä määrättävä kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen lakkaamisajankohdasta, joka voi olla aikaisintaan kolmen vuoden kuluttua päätöksen tekemisestä. Näin ollen kunnan järjestämä lietteen kuljetus voisi alkaa aikaisintaan 1.1.2029.

Mikäli päädytään kunnan järjestämään lietteiden jätteen kuljetukseen, tulee tästä järjestää kilpailutus, joka voidaan jakaa osiin, jotta useampi kuin yksi yritys voidaan valita palvelun tuottajaksi Sysmän kunnan alueella. Kilpailutusta ennen tulee järjestää markkinakartoitus.